

ХОРШУНОСЛИК

Наира Шарифева

85.314
III - 26

85.314

Ш-26

Наира Шарафиева

ХОРШУНОСЛИК

(қисқача ўқув қўлланмаси)

85.314 | 142434

Ш-26 Шарафиева Н.

Хоршунослик :

Қисқача ўқув қўлланмаси

№1/4 "Asian Book

House". 2020. 48б.

Китобларни вақтида топшириш
параги

JIZZAX DPI

INV № 142434

XBOROT RESURS MARKAZI

Тошкент 2020

"Asian Book House"

85.314

III 26

ISBN

978-9943-5879-4-6

Шарафиева, Наира.

Хоршунослик (Қисқача ўқув кўллими). — "Asian Book House" нашриёти,

Т.2020 Шарафиева, Наира, Хоршунослик

КИРИШ

ХОР ИЖРОЧИЛИГИ МУЗИКА САНЪАТИ ТУРИ СИФАТИДА

Хор ижрочилиги ҳозирги кунда кенг тарқалган асл халқ санъати турларидан биридир. Коллектив ижрочилиги одамларда чуқур эстетик завқ уйғотибгина қолмай, уларни жипслаштиради, коллектив бўлиб бирлашишга олиб келади ҳамда маънавий савиясини, бадний диндини оширишга ёрдам беради. Бу, кўпчилик бир гоё билан уюшди, ягона ижрочилик мақсади томон йўналтирилди дегани, яъни бошқача қилиб айтганда, сўз ва музикадаги туйғу бир одам орқали эмас, бир гуруҳ одам томонидан ифода этилишидир. Хонандалик жозибаси билан ҳайратга солувчи ўзига хос санъатдир. У инсоннинг энг яхши ҳис-туйғуларини уйғотиб, ҳаяжонлантириш, қизиқтириш хусусиятига эга. Шу сабабдан хор иштирокчилари билан бир қаторда тингловчиларнинг ҳам бадний-гоёвий тарбияланишидаги роли жуда катта.

Тарбия воситаси сифатида хор ижрочилигининг анъаналари қадим даврларга бориб тақалади. Кўпмиллатли халқимизнинг воқеаларга бой бўлган бутун тарихи қўшиқ билан боғланган ва унда ўз аксини топган. Илғор рус музика санъати намояндалари хор ижрочилигини тарғиб қилишарканлар, айни пайтда халқнинг мусиқавий саводини ошираётганликларини яхши билишган. Улуғ рус тарғиботчиси ва педагог К. Д. Ушинский айтганидек: «Қўшиқда ва айниқса хор ижросидаги қўшиқда умуман бир томондан инсонни жонлантирувчи ва ботинан ҳаракатга солувчи сифатлар бўлса, бошқа томондан меҳнатни ташкил қилишга, бирдамлик билан бирор мақсадга эришишга ундовчи хислатлар бор. Шу сабабдан қишлоқ аҳли меҳнат жараёнида иш кучини бирлаштириш учун хор қўшиқларидан кенг кўламда фойдаланадилар, ана шунинг учун ҳам мактабда қўшиқни жорий қилиш талаб қилинади: у бир қанча алоҳида туйғунин ягона кучли туйғуга бирлаштирадн ва бир қанча қалбни ягона, теран ҳис қилувчи қалбга айлантиради, кўпчиликнинг кучи билан билим олиш машаққатлари устидан ғалаба қилиниши керак бўлган мактабда бу жуда муҳим»¹. К. Д. Ушинскийнинг бу мулоҳазаларидан қуйидагича хулоса қилиш мумкин: болаларда ватанпарварлик, инсонпарварлик туйғулари ва коллектив бўлиб бирлашиш каби хислатларни тарбиялашда хор ижрочилиги жуда катта аҳамиятга эга. Дарҳақиқат, ижро жараёнида болалар хор бўлиб куйланган қўшиқ бир

¹ Ушинский К. Д. Избранные педагогические произведения (Танланган педагогик асарлар). М., 1968, 436-бет.

овозли ижрога нисбатан таъсирчан ва ифодалироқ эканлигини англайдилар. Хор ижрочилигининг бундай хосиятини англаш болаларга катта таъсир кўрсатади.

Хор санъати бир томондан ижрочиликнинг энг оммавий шакли бўлса, бошқа томондан аксарият хислатлари билан ўзига хос индивидуал характерга эга. Ижрочилик маҳорати, куйлаш усули, репертуари, хор раҳбарининг қобилияти каби индивидуал харақтердаги хислатлар хор коллективининг ижодий «қиёфа»сини бошқасидан ажратиб туради.

Хор ижрочилиги музика санъати тури сифатида икки — академик ва халқ ижрочилиги йўналишларида ривожланиб келмоқда. Куйлаш усули, товуш ҳосил қилиш характери, овозларининг темир турланиши, ижрочилик техникаси усуллари ва ифодалиш воситаларининг имкониятларига қараб хор ижрочилик услуби аниқланади. Академик хорларининг асосий вазифаси рус, совет ва чет эл классик асарларининг энг яхши намуналарини ижро этиш ва тарғиб қилишдан иборат. Бу асарлар ижронинг академик услубига тўғри келади ва академик хор хонандалиги мактаби ҳисобланади. Асарлар дирижёр бошчилигида ва фортепиано жўрлигида ижро этилади. Куйлаш усули инқобдор ҳолда бўлиб, товуш равиш, овозлар хор партияларига аниқ бўлинган бўлади. Академик йўналишдаги хорларга А. Юрлов номидаги Республика академик рус хор капелласи, Эстония эркеклар академик хори, Москва камер хори, М. И. Глинка номидаги Ленинград академик капелласи, «Думка» — академик хор капелласи, Арманистон давлат хор капелласи, Ўзбекистон Филармония қошидаги хор капелласи ва бошқалар кирди.

Халқ хорларининг асосий вазифаси илгари яратилган халқ кўшиқларини замонавий руҳда ишланган энг юксак намуналарини, шунингдек, совет келим-ситорларининг халқ хори учун яратган оригинал асарларини ижро этиш ва тарғиб қилишдан иборат. Халқ хорлари дирижёрсиз, баян ёки бошқа халқ чолғу асбоблари жўрлигида кўшиқ ижро этилади. Куйлаш усули очиқ овозли, нутққа яқин ва халқ ижрочилик анъаналарига асосланган, овозлар партияларга аниқ бўлинмаган бўлади. Кейинчи халқ хори рақс иштирокида ижро қилади. Халқ хорларига М. Пятницкий номидаги Давлат рус халқ хори, Г. Веревка номидаги Давлат украин халқ хори ва бошқалар киради. Ўзбекистон телевидение ва радиоси қошидаги миллий хори ҳам шу қаторга кўшини мумкин.

РУС ХОР САНЪАТИ ТАРИХИДАН

Рус хор ижрочилиги икки — халқ ижрочилиги ва черков ижрочилиги йўналишида ривожланиб келган. Биринчиси миллий музика маданиятининг ривожланишига асос бўлган, иккинчиси рус профессионал хор ижрочилик мактаби юзага келишига сабаб бўлган.

XV асрда ташкил қилинган подшолик хонанда дьяклар хори (кейинчалик Петербург Сарой хонандалар капелласи) ва XVI